

Лексика на ресторантьорство в туризма в полски и български език

Марта Гайецка, докторант
Университет „Мария Кюри-Склодовска“, Полша

Vocabulary of restaurant business in the tourism of the Polish and the Bulgarian language

Marta Gajęcka, PhD student
University Maria Curie-Skłodowska, Poland

Abstract: *The aim of the work is a linguistic analysis of selected vocabulary in the field of restaurant business in tourism in Polish and Bulgarian. The object of study is a group that includes terms in the field of gastronomy, type and forms of food, as well as names of restaurant services, such as hot cuisine, appetizers, continental breakfast, lobby bar, brunch. The selected words will be analyzed in terms of their origin (method of origin), for example loanword, metaphor, neologism, etc., and in terms of their structure.*

Keywords: *terminology, gastronomic lexis, tourism, polish language*

Резюме: Целта на работата е лингвистичен анализ на избрана лексика в областта на ресторантьорство в туризма на полски и български език. Обектът на изследване е група, която включва термини в областта на гастрономията, вида и формите на храната, както и имена на ресторантски услуги, например *топла кухня, предястия, континентална закуска, лоби бар, късна закуска*. Избраните думи ще бъдат анализирани от гледна точка на техния произход (метод на произход), например заемка, метафора, неологизъм и т.н., и от гледна точка на тяхната структура.

Ключови думи: терминология, гастрономическа лексика, туризъм, полски език

Постоянно развиващата се туристическа инфраструктура води до разширяване на методите за предоставяне на реставрационни услуги, както и до появата на нова номенклатура в тази област. Примерно това могат да бъдат иновативни имена като *ултра ол-инклузив* (удължена версия на ол-инклузив престоя). В отделните страни, поради обичайните и културни условия, подобни термини често функционират за различни дейности. Например,

полската дума *samoobsługa* (българско *самообслужване*) се отнася до независимост по отношение на пазаруване или зареждане на автомобил, по-скоро не е името на форма на хранене, състояща се в самостоятелно приготвяне на ястия (както е в български език). Тези разлики понякога водят до хаос в лексиката, както и до липса на яснота при четенето на информация, свързана с номенклатурата в областта на гастрономията и реставрацията. Допълнителен проблем е близостта на двата езика, които, въпреки че принадлежат към едно езиково семейство, се характеризират с различна, често обръкваща лексика.

Целта на представената работа е да се определи лексикалният ресурс, който изгражда номенклатурата, свързана с понятието ресторантьорство в туризма на полски и български език, както и да разкрие приликите и разликите по отношение на произхода, формата и функционирането на имената от изследвания асортимент. В ролята на езиковия материал са български и полски изрази за ресторантьорство и гастрономията в туризма. Материал е взет от пътеводители, брошури за хотели и информация, уебсайтове и блогове за пътуване, докато анализът е извършен въз основа на описателни речници на българския и полския език, речници на чужди думи и етимологични речници. Във връзка с критерия за произход, по време на анализа беше взето предвид дали тестваната дума е създадена чрез заемане от друг език или чрез използване на вътрешно-езикови средства, например чрез метафора или неологизъм. Когато се оценяват думите по отношение на формата им, се обръща внимание на механизмите за словообразуване и целия състав на думите, т.е. дали дума е от една, две или три части и т.н.

Ориентирането в документацията на туристическата индустрия показва, че в рамките на по-общата концепция за *ресторантьорство*, която е представена със съдържанието: „управление на ресторант със сервитьорско обслужване, където потреблението се извършва на масите“, има няколко под-концепции, които са свързани със семантика и лексикални детерминанти в български и полски.

Терминът *ресторант* и на двата езика (pol. *restauracja*) идва от френски език. На полски език думата е женски род, на български – мъжки. Обхватът на услугите, свързани с управлението на

ресторант, на български език се нарича *ресторантьорство* (pol. *restauratorstwo*). На полски също така се нарича, но има и друго значение. Освен услугите за кетъринг, *restauratorstwo* означава „опазване на паметници и произведения на изкуството“ (еквивалент на българска дума *възстановяване*).

Ресторантьорство в туризма това са също имета на местата, където може да се извършва консумация на храни и напитки. Едно от тези места е *бар на плажа* (пл. *bar na plaży*). Горепосочената дума се състои от три думи – английският термин *bar*, френският *plage* и предлог *на*. Както беше преди, *плажът* е мъжки род, а полска дума *plaża* е женски род. Друг вид на бар в туризма е *бар басейн*. Думата *басейн* също има френски корени (френ. *bassin*). В полски език този понятие се казва *bar basenowy*. Консумацията може да се осъществи и в така наречения *снек-бар* (пл. *snack bar*). Името идва от английски език, където *snack* означава закуска. Тази дума има много синоними, например в полски език: *bar z przekąskami*, *bar szybkiej obsługi*, *fast food*. На български това *бързо хранене*, *бърза закуска* и англицизъм *фастфуд*. В средата на хотел или друго съоръжение за настаняване ще намерите *лоби бар* (пл. *lobby bar*). *Лоби барът* е място, разположено на рецепцията на хотела. Думата *лоби* идва от английския език (но има латински корени – *laubia*). *Барът на хотела* също е близко име до *лоби бара* (полски синоними *bar na хотела*, *бар салон*). На полски език има само дума *bar hotelowy*, няма име, подходящо за *бар салон*. В туризма кетъринг услугите се предлагат и в *кафенета* и *кафе-сладкарни*, където се сервират предимно топли напитки (полски еквивалент *kawiarnia*).

В туризма се разграничават няколко форми на храна, които се въвеждат в полски и български главно от английски. Често процедурата за тяхното адаптиране е абривиация т.е. използването на съкращения. *Пълен пансион* е на полски *pełne wyżywienie*. Включва закуска, обяд и вечеря. Само първата дума на този термин е съвместима и на двата езика. Интересен факт е, че на български език самата дума *пансион* има друго значение. Означава не само вид на катъринг но и къща за гости (френ. *pension*). Тази форма на кетъринг в туристическите оферти е съкратена като *FB*, която идва от английския *Full Board*. *Полупансион* на полски е *niepełne*

wyżwienie. Това означава, че ежедневното хранене включва само закуска и вечеря. Тази форма на храна се нарича още *частичен пансион*, т.е. на полски *częściowe wyżwienie*. В туристическите оферти се използва съкращението НВ, което е съкращение на думите от английския *Half Board*.

Самообслужването на полски се нарича *wyżwienie własne*. Както бе споменато по-горе, има в полски език и съответна дума до *самообслужване*, но това е „система за продажби, състояща се в прехвърляне на някои дейности, свързани с избора и транспортирането на избрания продукт на клиента”. Не е свързвана с хранене. Съкращението за този тип кетъринг е SC, което е съкращение от *Self Catering*. Опция за хранене, когато всичко е включено в цената е *ол-инклузив*. Съкратено като AI. На полски и български език тази английска заемка е по-често срещано име, отколкото родния му еквивалент, което звучи на български *включено всичко в цената* и на полски *wszystko wliczone w cenę*. Още по-ексклузивната версия е *Ultra All Inclusive (UAI)* и *Super All Inclusive (SAI)*, които се различават от обичайното *ол-инклузив* предложение по възможност за получаване на топли ястия през нощта или възможност за консумация на алкохол от цял свят, не само от местните алкохоли. Последна опцията за вид на хранене в туризма е съкратена като *ВВ (Bed & Breakfast)*. На полски този понятие се нарича *hotel ze śniadaniem* или *pokój ze śniadaniem*. На български е: *легло и закуска, хотел със закуска, нощувка със закуска, спане и закуска*.

Ако се отнася до видовете сервирани ястия, те също до голяма степен идват от английския език. Основната версия на закуска, предлагана във всеки ресторант на хотела, е *континентална закуска* (пол. *śniadanie kontynentalne*). Обикновено се състои от препечен хляб, сладко, кафе или чай и сок. Съкратено е като *СВФ* (анг. *continental breakfast*). Друг вариант е *английска закуска* (пол. *angielskie śniadanie*), състояща се предимно от пържени яйца, боб, гъби, малки колбаси и домати на скара. Името идва от английските думи *english breakfast*. В ресторантите на хотелите можете да срещнете и *американска закуска* (пол. *amerykańskie śniadanie*), състоящ се от две яйца, бекон, малки колбаси, палачинка и кленов сос. Английска и американска закуска съкратени са като *АВФ (English*

or American Breakfast). Популярна форма на закуска е *шведската маса* (пол. *szwedzki stół*). Името идва от шведската традиция за сервиране на ястия, която се нарича *smörgåsbord* и е комбинация от шведски думи *masa* и *сандвич*. Терминът *шведска маса* се използва паралелно с име *бюфет*. Думата *бюфет* идва от френски език. В предложенията за храна можем да го намерим под името BBF (*Buffet Breakfast*).

Късната закуска, която обикновено се яде между 10:00 и 11:30 ч. е *брънч*. Името произлиза от комбинацията от английските думи *breakfast* и *lunch*. Те са маркирани със съкращението BRD (*Brunch Dinner*). На полски вместо *брънч* се използва термина *różne śniadanie*. Между 11:00 и 13:00 се яде *лънч*. На полски *lunch* е доста популярно име, но на български думата *обяд* се използва по-често. *Вечерята* на полски е *kolacja*. И на полски, и на български думите са от женски род и са от роден произход. В туризма се означават с английското съкращение DNR (*Dinner*).

За вечеря се сервира *основно ястие*, което на полски се нарича *danie główne*. Основното ястие може да бъде предшествано от *предястия* (пол. *przystawki*) или *супи* (пол. *zupy*). Горните думи са с местен (славянски) произход. По принцип в ресторанта се яде *топла кухня* (пол. *ciepłe posiłki*). Те могат да се появят в *менюто*, т.е. полското *jadłospis lub karta dań*. В българските ресторанти можете да намерите *обедно меню*, което е доста рядко срещано в Полша. Появява се като име, но има съвсем различна функция. Полското *обедно меню* включва набор от всички топли ястия, които могат да се ядат като обяд, докато на български език това са няколко ястия, които се продават на по-ниска цена само по време на обяд. Често през тези часове, не се продават други ястия освен тези от обедно менюто. В полските ресторанти можете също да закупите обяди на по-ниска цена, но тази услуга се нарича *happy hour* или *lunch menu*.

Обобщавайки, можем да забележим, че по-старата лексика, която се среща в областта на реставрацията в туризма на полски и български език, има или френски, или местни корени. Може би това е свързано с факта, че думата *туризъм* и *ресторант* идва от френски и Франция е една от първите страни, в които английската младеж е ходила да продължи образованието си през 17 век.

По-новите лексеми идват от английския (който е движещият език за туризма през XXI век). Англицизмите обикновено получават местни еквиваленти, например *English Breakfast* – английска закуска, а понякога те стават лингвистична калка като дума *фастфуд* или *ол-инклузив*. В областта за названия на видове храна, която се сервира за туристи по време на ваканция най-често това са абривити (съкращения) като HB, BB, AL или BBF и всички идват от английски език. Може това изниква от факта, че английски език е език който е най-често използван в туризма.

Библиография:

1. БДС EN 13809: *Туристически услуги. Туристически агенции и туроператори. Терминология*, 2010.
2. БДС EN ISO 18513: *Туристически услуги. Хотели и други видове места за настаняване при туризъм. Терминология*, 2010.
3. PN-EN ISO 13809: *Agenci turystyczne/pośrednicy turystyczne i organizatorzy turystyki. Terminologia*, 2005
4. PN-EN ISO 18513: *Hotele i inne rodzaje zakwaterowania turystycznego. Terminologia*, 2006
5. Boryś, W. *Słownik etymologiczny języka Polskiego*, Kraków, 2005.
6. Bruckner, A. *Słownik etymologiczny języka*, Warszawa, 1985.
7. Български тълковен речник. (Л. Андрейчин и кол., 4-то прераб. и доп. изд.). София: Наука и изкуство, 2008.